

В Різдвяну Ніч.

— Та ж тільки до скелі... до Магариної скелі!.. Мамо, пусти! Іхеведь не чула жалібного жебраючого голосу синка. Сперлась головою на руки й важким, мертвим поглядом дивилась перед себе в чорну камяну стіну. Не бачила дотліваючого жару, ні тремтячих тіней, що химерно підстрибували перед її очима по камяних виступах її тимчасового житла — дикої гірської печери.

— Мамо!.. Я ж бо лише гляну на каравани! — тяг своєї малий. — Бараба казав: там такі дивовижні Іздці!.. Ма-а-мо! Всі — в золоті, з повною зброєю.

Й верблуди самі білі!.. В гостину до нашого пана-володаря зо всіх країв їдуть!.. Мамо, пусти: я тільки подивлю-у-сь!..

— Цить мені! — гукнула збуджена мати. Ані пари з рота. Сказала: не озивайся до мене, й мовчи. Та спи!

Помітила жар, присипала його попелом, ще й накрила зверху надщербленим горнятком. Тіні повтікали з стін, печера присіла — немов стала менша й нижча, неначе стулилась роззявлена передим паща. В пільмі озивалось тихе, ображене хлипання, що приглушувалось легеньким воркотанням гірського потока десь у глибоких щілинах печери.

Іхеведь прислухала трохи, потім натягла на голову покривало й відслонила тяжку вовняну тканину, що затуляла вхід до яскині. Глянула обережно довкола, зробила несмілий крок, ще другий і спустила за собою заслону.

Срібно-блакитний серпанок ночі обгорнув молодичю гострою прохолодою. Місяць був у повні, й що ясніше було світло на небі, то глибшою пільмою заливали соковиті тіні гостряки скель, ущелини, вузькі стежечки в сріблястій зелені оливових гаїв, за якими дрімали білі кубики тихого Бетлеєму. Ні подиху вітру, ні руху живої істоти. Лиш здалеку долітало мелянхолійне мережево кількох гармонійних флейт, часами срібною стьожечкою туди вплутувались голоски дзвіночків, що були оздобою подорожніх ослів, часами, мов широкою рамою темного тла, оточувалась далека музика деревляними дзвонами верблюдів.

Правду говорив хлопець: вже кілька день сунули каравани за караванами, прямуючи до Бетлеєма. Чого? Ріжно гомоніли люди: — ніби горнуть подорожні на перепис, що його наказав Рим, інші запевняли, що тетрарх Ірод віддає доньку й скликає весільних гостей з цілого світу: все — самих князів та володарів!.. Були й такі, що всі ті балачки вважали за вигадки й нісенітницю. З радісним надхненням вони запевняли, що весь світ рушив у ці місця, бо ж тут має народитись, а може й народився Месія!..

Іхеведь піднесла очі на небо, на ту таємну зорю, що вішувала велику подію народам всього світу. Мало було видно їх,

тремтячих зірок цієї ночі: вони зникали в сяйві чи то місяця, чи тієї віщої й чарівної зорі, котра стояла на небі: то як живий самоцвіт, то мов великанська люцерна, чи вогненна лілея, що розквітла на прозоро-синіх небесних луках. Її та місячне сяйво було таке ясне, що майже сперечалося з світлом соняшним, але було й інше — тривожно-хвилююче, повне обітниць й близької несподіванки. Душа сповнялась почуттям великої таємниці, хотілось молитись Тому, хто панує над цими чарівними джерелами надземського світла. Але невільно піднесені до неба руки молодії жидівки самі собою впали рухом розпуки. Молитись... їй?!.. Хіба ж не розступиться перед нею земля й грім не вдарить в неї от з цього осяяного неба?! За кого, за що має вона молитись?! Щоб її восьмилітний синок крав щасливо їжу? Чи щоб її Шимон швидче вернув з грабіжу, а може — хто ж те знає?! — й душогубства?..

Як благала чоловіка потерпіти ще хоч трохи!.. Може ж ялось минеться біда, знайдеться заробіток і працею чесною, як і раніш, повернеться їм який-такий добробут, втрачене господарство, майно й певність в завтрашньому дню?! Хіба ж лише їм самим пошесть знищила всі вівці і весь товар? Хіба ж лише їм самим довелось мандрувати світ-заоч?! А тут, у чужому, великому місті, де зненацька зібралася сила силенна людей, — хіба ж можна відразу забезпеч тись?! Ну, хай на якийсь час жеброта. Хіба ж лише вона, Ікеведь, хіба вона одна з чужинок жебрає тут? Най це — сором і пониження, але ж як далеко воно від крадіжки, на яку позавчора пустився її синок-одинак, котрого хотіла виховати в „законі“?! І от її син, все її щастя — в таких літах — уже злодій: позавчора він украв з-під чужого намета зарізане й приправлене до печива ягнятко. Перше за ввесь час тяжко набила хлопця й вимагала, щоб вернув туди, де взяв. Та нагодився Шимон. Нагримав на неї, що карає дитину, а ягня звелів спекти. Чоловік з сином їли позавчора й учора; вона й не діткнулась краденої їжи. Але, що — ягня?! Наче з тим печеним увійшов у Шимона злий біс.

— Хлопець — мудріший за тебе тай за мене! — сказав учора Шимон. — Дарма, що він малий, але зрозумів оте, що звуть духом доби. Сьогодні жадному не потрібні чесноти, жадні закони й теревені, що багатії вигадали на охорону себе й свого майна. Бачимо первосвященників, і книжників, і фарисеїв! Досить бути погноєм для інших!..

І сьогодні Шимон відопхнув її й подався „на великий шлях“, по якому аж надто їде чужинців на перепис, але ще не рахованих і не писаних. Як і стратиться якийсь у горах, то ніхто відраховувати не буде!.. Боже, Боже! Адонаї, не допусти, щоб на похребтині моїй орали безбожники!.. Адонаї, що блискавиці й град, сніг і крига та гургани повнять волю Твою, поверни мені чесного чоловіка мого з непоплямленими руками!..

Затрималась на пів-слові молитви й спустила піднесені до чарівної зорі руки. До печери наближались крилаті кроки: хтось

біг що-сили. Жидівчине серце заторохотіло несамовито, бо ж пізнало відразу, що це втікає Шимон. Кинулась йому назустріч. Він, задиханий, з широко відтуленими очима шепотів дрібно, мов сипав горохом:

— Я пропав, коли не зумієш захватись. Надія на тебе...
Страх, сльози — це моя смерть. Час ще є, але — спокій!..

Обоє зникли в печері. В кількох словах розповів Шимон, як був „щасливо“ упорався з грецьким купцем, котрому було надто далеко їхати битим шляхом, а приманили вузькі стежки між ущелинами. Але, коли ховав добро...

— Ах, гієни ж нема на них!.. Вояків шестеро, римських...
І не помітив я вчас... Та ж не догнали... Ідуть долиною... Так носитимеш мені їсти згори. Хлопець знає...

І вузькою щілиною, що була саме за лігвом дитини, проскочив у глибокі, внутрішні печери гори. Власне не проскочив, а ледве боком просунувся, така була тісна й низенька віддушина, котру наквап Іхеведь запхнула й затоптала мохом та бурянами, що були в її лігві. Ще мала час заложити й кількома плискаватими камяними брилами, а над дитиною повісила свою загортку. Потім розгорнула лопіл, прикинула хмизу й підсунула до вогню горщик.

— Чуєш?! — прошепотіла дитині, — ти нічого не бачив. Розумієш? Ані пари з рота, бо ж... витягну тебе зі шкіри! Облуплю, як помаранча...

Не було важко зрозуміти, що трапилась якась велика небезпека, коли й поважний татко опинився в такому ж самому положенню, як нераз буває й він: учинив щось, чого ніяк не можна було робити. За те має бути покараний... І хоч слова матері були страшні, то проте дуже кортіло знати: що саме сталося і чим усе скінчиться? Але спитати боявся, бачив, що мати біла, як крейда, й дивиться у вогонь спокійним поглядом. Тоді ліпше її не зачіпати!.. Вона ж бо ніколи не бреше!.. Але ж Іхеведь помішала в горщику й у печері запахло свіжим кулішем...

— Мамо! Їсти!

Тільки махнула кописткою, як із-під запони вихилились дві голови в шоломах. За ними в місячному сьайві, мов свічки, блиснули гостряки списів. Хлопець аж сів на своєму лігві, не розуміючи діяльогу, що почався між одним з вояків і мамою.

— Де чоловік? — запитав по сирійському римлянин.

— Пішов до міста, — байдуже відповіла Іхеведь, мішаючи куліш. — До Бетлеєму.

Було неймовірно дивно: аджеж тато вернувся, а мама очевидно бреше...

— А хто ж увійшов сюди перед хвилиєю?

Жінка низала плечима:

— А я знаю? Може я виходила, — й недбало підкинула хмизу в багаття.

Гість дав знак і в печеру вмить увійшло ще кілька вояків, які швидко почали обшукувати житло. Раптом старший відчув,

що хтось ззаду обережно смикнув його за піхву меча. Обернувся різко й зустрівся поглядом з блискучими жаринками чорних оченят. Хлопчисько ще не встиг відтягнути руки, якою доторкався поперше в житті до „справжнього“, а не дерев'яного меча.

Мякий вираз сковзнув по обличчю вояка.

— А ти ж хто такий, громадянине? — запитався жартома.

— Я? — Іуда... Іегуда бен Шимон, — з гідністю відповів хлопчисько, а подумавши, ще додав: з Керіоту. У нас там визди-хали всі вівці...

— Чи бач!.. А де ж твій тато, громадянине?

Іуда не так побачив, як відчув, що його проколов блиску-чий материн погляд, й мовчки спустив голову, але ж легесенько гладив шкіряну піхву меча.

Тоді вояк сів біля нього на бадилля й заговорив лагідно:

— Ти так гарно себе проявив, що я гадав, ніби ти все знаєш. А от бачу: цього ти не відаєш. А я от знаю: твій батько пішов до пастухів і принесе тобі козячого сиру.

Хлопець призириливо бринькнув губами:

— Пхе! На що мені сир? Ми позавчора й учора їли пе-чене ягня!

Іхеведь зробила крок до хлопця. Та старший показав на неї воякам очима, й ті враз вивели її з печери.

— А отже! Кажу ж тобі, — шукав якоїсь думки вояк, — кажу ж тобі, що він принесе тобі сиру. А за той менший килим, що батько носив до Бетлеєму...

Хлопець хитро прижмурився:

— Ой, і ти, пане, не знаєш багато!.. Або знаєш саму неправду.

— Як, неправду? — сперечався вояк. Це правда...

— А отже й ні, — засміявся Іегуда. — Ні, бо...

— Бо що? — погладив хлопчика по голівці, — бо що?

Іегуда мотнув кучерями й відскочив на-бік:

— Бо те, що коли б ти знав правду, то знав би, що мен-ших килимів у нас давно вже нема. А великий тато продав у Єрусалимі. От що — правда!

— Про великий килим я й без тебе знаю добре, — чи-плявся далі вояк, — а також знаю й те, що твій батько спочатку пішов до Бетлеєму, а відтіль вже піде до пастухів, у гори.

— Те-те-те! — Сміявся Іегуда. — Нічого ти не знаєш! Та в тебе мабуть і коня нема! — стрибнула козою хлопчикова думка.

— Як, нема?! Ще й який велитенський! Ось підемо вдо-дину, так я ще й тебе на ньому повезу, хоч трохи!

— Невже? — підбіг до вояка Іегуда. — Повези!

— Так не можна ж, бо ти й сам не підеш, — сумно роз-клав гість руками. — Як же ти лишиш житло вночі без мужа? От коли б батько був досма, ну, тоді — видима річ... Почекай но, хай уже подруге, як вернеться...

Іегуда став напроти, заложив руки за спину й рішучо опо-вістив:

